

TITULI LIBRI PRIMI MALACHIM.

- I. Ubi Salomon ungi iubetur.
 II. Ubi Salomon ungitur in regem.
 III. Ubi David alloquitur Salomonem moriturus.
 IV. Hic dormit rex David, qui regnavit annis XL.
 V. Adonias virginem, quæ cum David erat, petit uxorem.
 VI. Ubi Adonias occiditur.
 VII. Ubi occiditur a Banaia Joab.
 VIII. Interfectio Semei.
 IX. Ubi a Domino visitatur Salomon.
 X. A duabus mulieribus Salomon interpellatur.
 XI. Ubi nomina omnium principum regi Salomoni ostenduntur.
 XII. Hic quies regis Salomonis describitur.
 XIII. Ubi Hiram rex Tyri mittit ad regem Salomonem.
 XIV. Item quies regni Salomonis, et dispositio templi.
 XV. Ubi rex Hiram in fabricam templi consentit.
 XVI. Captum fabricæ templi.
 XVII. Descriptio templi.
 XVIII. Perfectio templi.
 XIX. Ubi ornamenta templi et ministeria describuntur.
 XX. Translatio arce in templum.
 XXI. Descensio Domini in templum, et oratio Salomonis, cum benedictionem in populo fecit.
 XXII. Locus orationis aptus in dedicatione Ecclesie.
 XXIII. Prophetia Salomonis captivitatis populi.
 XXIV. Consummatio orationis, et benedictio populi.
 XXV. Cæptum sacrificii post orationem.
 XXVI. Omnibus perfectis, Salomon a populo benedicitur.
 XXVII. Ubi Dominus dicit elisurum se templum, si peccaverit populus.
 XXVIII. Ubi de filiis gentium servitio regis ordinantur.
 XXIX. Ubi Salomon classem fecit ad mare Rubrum cum servis Hiram.
 XXX. Ubi regina Saba ad regem venit.
- XXXI. Quanta regi ponderatio offertur auri per singulos annos.
 XXXII. Ubi arma regis, et omnia ministeria designantur.
 XXXIII. Ubi Salomon in mulieribus peccat, et idolis servit.
 XXXIV. Post peccatum Salomonis adversarius adversum eum exurgit Adad.
 XXXV. Ubi alium inimicum Razon Salomonis suscitatur Deus.
 XXXVI. Jeroboam rebellat adversus Salomonem.
 XXXVII. Ubi Ahias regnum promittit Jeroboam.
 XXXVIII. Ubi Salomon moritur, qui regnavit annis quadraginta.
 XXXIX. Ubi regnat Roboam filius Salomonis.
 XL. Ubi Roboam petitionem populi cum senioribus tractat.
 XLI. Item post consilium senum cum junioribus tractat.
 XLII. Separatio populi a Roboam.
 XLIII. Ubi tribus Jeroboam regem faciunt.
 XLIV. Ubi Roboam duæ tantum tribus sequuntur in Jerusalem.
 XLV. Ubi admonetur Roboam et populus ne pugnent adversum Jeroboam, et populum Israel.
 XLVI. Ubi Jeroboam a Deo avertitur, et facit vitulos quos adoret populus.
 XLVII. De sacerdotibus non faciendis nisi ex tribu Levi.
 XLVIII. Ubi propheta, sine nomine designato, Jeroboam dicit vitulos quos fecit a Josia ex semine David esse destruendos: quos invenit post annos cc: ejus rei mentio fit capitulo cxxii.
 XLIX. Ubi aruit manus Jeroboam quam extenderrat contra prophetam.
 L. Item pro oratione prophetae manus ei restituntur.
 LI. Ubi alio propheta in Bethel decipitur qui de Juda venerat.
 LII. De contemptu damnatur idem ipse.
 LIII. Ubi a leone occiditur inobediens.
 LIV. Ubi Jeroboam de extremis populis sacerdotum excelsorum facit.

- LIV. Ubi pro salute filii uxoris Jeroboam ad Achiam prophetam pergunt.
 LVI. Pronuntiatio prophetae quæ ventura sunt Jeroboam.
 LVII. Hic moritur Jeroboam, qui regnavit annis XII, et regnat Nadab filius ejus pro eo.
 LVIII. Hic ad Roboam Scriptura divertit, quem dicit regnasse in Juda annis XVII.
 LIX. Primus rex Ægypti Susach Jerusalem prædatur.
 LX. Hic moritur Roboam, et regnat Abia filius ejus.
 LXI. Hic moritur Abia, et suscipit regnum rex Juda filius ejus, qui regnavit annis XL idem Asa.
 LXII. Ubi laudatur Asa rex Juda, quod inter omnia simulacra templum Priapi evertit.
 LXIII. Hic Scriptura revertitur ad Nadab filium Jeroboam, qui regnavit post patrem suum annis duobus.
 LXIV. Hic occiditur Nadab secundus rex Israel ab Asa tertio rege Juda.
 LXV. Ubi postulabat auxilium Asa rex Juda adversum Basan regem Israel.
 LXVI. Transgressionem dicit Basæ regis Israel.
 LXVII. Hic moritur Basa, et regnat filius ejus Hela quartus cum Jeroboam.
 LXVIII. Hic occiditur Hela rex ab Amri, qui regnavit in Israel quintus cum Jeroboam.
 LXIX. Hic Amri levatur rex a populo post Hela, et est sextus cum Zambri, qui regnavit diebus VII.
 LXX. Hic ostenditur Amri XII annis regnasse.
 LXXI. Hic moritur Amri et regnat filius ejus pro eo.
 LXXII. Allocutio Eliæ ad Achab de tribus annis sterilitatis.
 LXXIII. Elias propheta bis per diem a corvis pascitur.
 LXXIV. Hic Elias a vidua pascitur.
 LXXV. Hic Elias filium viduæ suscitatur.
 LXXVI. Elias ad Achab jubetur reverti.
 LXXVII. Elias et Abdias se alloquuntur.
 LXXVIII. Elias Achab regi se ostendit.
 LXXIX. Ubi Elias et sacerdotes Baalim sacrificio altercantur.
 LXXX. De igne diviso, et interitu sacerdotum Baal.
 LXXXI. Orante Eliâ, Dominus pluviam dedit.
 LXXXII. Elias fugit a facie Jezabel.
 LXXXIII. Ubi Elias jejunat XI diebus.
 LXXXIV. Ubi jubetur ungere Azazel regem Syriæ, Jehu in Israel, et Elisæum prophetam.
- LXXXV. Ubi ab Eliâ assumitur Elisæus.
 LXXXVI. Ubi secutus Eliam Elisæus facit convivium.
 LXXXVII. Ubi propheta sine nomine alloquitur Achab quod superaturus sit Benadad regem Syriæ.
 LXXXVIII. Ubi contra Benadad pugnat, et superatur secundo.
 LXXXIX. Satisfactio Benadad circa Achab.
 XC. Exprobratio Achab de pace Benadad.
 XCI. Ubi alloquitur propheta Achab annuntians iram Domini, eo quod pepercerit Benadad regi Syriæ.
 XCII. Ubi desiderat Achab vineam Nabod.
 XCIII. Consilium dat Jezabel ad occidendum Nabod.
 XCV. Allocutio Eliæ prophetae ad Achab de interitu Jezabel.
 XCVI. Post admonitionem Eliæ, Achab in penitentiam voluitur.
 XCVII. Conjunctio Achab et Josaphat adversus regem Syriæ.
 XCVIII. Ubi Michæas propheta ad Achab ducitur.
 XCIX. Ubi Sedechias propheta ad Achab falsa prophetat.
 C. Ubi Michæas propheta prohibet Achab et Josaphat ne ad bellum exeant.
 CI. Spiritus mendax se offert ad Achab decipiendum.
 CII. Ubi Sedechias Michæam percussit in maxilla.
 CIII. Hic Achab vulneratus in prælio moritur.
 CIV. Ubi exurgit Ochozias rex filius ejus, qui est octavus.
 CV. Ubi ad Josaphat Scriptura revertitur, quem regnasse dicit in Juda annis XXV.
 CVI. Hic moritur Josaphat, et regnat post eum Joram filius ejus, quintus rex.
 CVII. Cadens Ochozias e templo idola consulti jubet.
 CVIII. Ubi Ochoziam Elias moriturum pronuntiat.
 CIX. Ubi Ochozias jubet tertio per quinquagenarios milites Eliam adduci.
 CX. Ubi Elias Ochoziam mortem annuntiat, post quem regnavit Joram octavus rex.
 CXI. Ubi Elias raptus in cælum.
 CXII. Pallio misso Elias aquas Jordanis dividit.

- CXIII. Ubi Elisæus spiritum Eliæ accipit, sicut peti.
 CXIV. Miraculo Elisæi incipiunt aquæ dulcari.
 CXXV. Ubi pueri irrident Elisæum, et ab uris devorantur.
 CXVI. Ubi designatur quod Joram filius Achab xii annis regnaverit.
 CXVII. Hic rex Moab a pace regis Israel discedit.
 CXVIII. Ubi tres reges ascendentes contra regem Moab propter penuriam aquæ laborant, et consulunt Elisæum.
 CXIX. Ubi Elisæus sine pluvia aquas regibus dat.
 CXX. Ubi Elisæus mulieri viduæ vasa vacua olea implet.
 CXXI. Ubi Elisæus muliere hospitio recipitur, et ejus filium postea suscitavit.
 CXXII. Ubi Elisæus filium promittit mulieri, quæ eum hospitio recepit.
 CXXIII. Hic moritur filius mulieris, qui, promittente Elisæo, fuerat natus.
 CXXIV. Commemoratio Giezi ad Elisæum de puero suscitando.
 CXXV. Ubi Elisæus puerum suscitavit.
 CXXVI. Ubi filii prophetarum ab herbis venenosis farina infusa liberantur.
 CXXVII. Ubi Naaman leprosus ab Elisæo instruitur.
 CXXVIII. Naaman in Jordane a lepra mundatur.
 CXXIX. Munera Naaman Elisæus non accipit.
 CXXX. Ubi puer Giezi Elisæi suppetit munera a Naaman jam curato.
 CXXXI. Reprehensio Giezi ab Elisæo pœnalis præfertur.
 CXXXII. Ubi Elisæus de Jordane ferrum levat.
 CXXXIII. Annuntiat Elisæus regi Israel insidias regis Syriæ.
 CXXXIV. Ubi Elisæus missos rege Syriæ obsecrat.
 CXXXV. Rex Joram a mulieribus interpellatur, quibus in fame filios suos comedere placerat.
 CXXXVI. Ubi Elisæus post famem regi abundantiam repræmittit.
 CXXXVII. De quatuor leprosis ad regem Syriæ transeuntibus, qui eum munitant fugere.
 CXXXVIII. A Benadad Elisæus consulitur de infirmitate sua.
 CXXXIX. Ubi Elisæus regnum Syriæ Azael promittit.
- CXL. Hic Benadad rex Syriæ.
 CXLI. Mortuo Josaphat rege Judæ, regnat Joram filius ejus annis VIII: quintus est cum Roboam.
 CXLII. Hic moritur Joram filius Josaphat, et regnat post eum Ochozias filius ejus anno uno, et est septimus cum Roboam.
 CXLIII. Ubi vulneratur cum eo Joram filius Achab rex Israel ab Azael rege Syriæ.
 CXLIV. Ubi Elisæus mittitur ad Jehu ungen- dum in regem Israel post Joram filium Achab, et est decimus rex.
 CXLV. Ubi Jehu Joram filium Achab occidit.
 CXLVI. Ubi Jehu contra Joram vulneratum rebellat.
 CXLVII. De occasione Ochoziæ regis Judæ a Jehu rege Israel.
 CXLVIII. Ubi Jezabel occiditur, et a canibus devoratur.
 CXLIX. Ubi filios Achab Jehu jubet occidi.
 CL. Ubi fratres Ochoziæ regis Judæ occidit Jehu.
 CLI. Ubi jubet vocari Jehu omnes prophetas Baal, et universos servos ejus, cunctosque sacerdotes.
 CLII. Ubi Jehu occisis sacerdotibus, etiam statuas incendit.
 CLIII. Hic moritur Jehu, qui regnavit annis XXVIII, cui succedit Joachas filius ejus, et est undecimus rex.
 CLIV. Hic Joas septem annorum ex semine regio a Joiada sacerdote ungitur in regem Juda.
 CLV. Mortua Athalia, ostenditur XI annis regnasse Joas in Juda.
 CLVI. Ubi ostenditur Joiadam sacerdotem a consiliis regis Joas non defuisse.
 CLVII. Ubi oblationum genera tria ostenduntur voto peregrinatorum cura salutis, spontanea voluntate.
 CLVIII. Ubi sacerdotes pecuniam de templo accipere prohibentur ob negligentiam.
 CLIX. Ubi dispensatorum fides ostenditur, et dimittendum quod in templo erogatur.
 CLX. De oblatione pro delictis facta, ut sacerdotibus proficiat.
 CLXI. Hic moritur Joas, et Amasias regnat in Judæa, id est, filius ejus.
 CLXII. Scriptura ad regem Israel revertitur.
 CLXIII. Mortuo Joachas, accipit regnum Israel Joas filius ejus, et est duodecimus rex, qui regnavit annis XVI.

- CLXIV. Hic moritur Joas rex Israel, et regnat post eum Jeroboam rex decimus tertius.
 CLXV. Moritur Elisæus, et prophetat populum Israel superatarum populum Syriæ.
 CLXVI. Mortuus Elisæus mortuum suscitavit.
 CLXVII. Joas Syriam superat secundum verbum Elisæi.
 CLXVIII. Scriptura ad regem Juda revertitur, et dicit Amasiam regnasse annos XXVIII.
 CLXIX. Ubi Amasias rex servos occidit, qui patrem ejus occiderunt, et filiis parciit secundum legem a Mose datam.
 CLXX. Ubi pugnat Joas rex Israel contra Amasiam regem Juda.
 CLXXI. Post bellum cum Amasia confectum moritur Joas, cui succedit, Jeroboam filius ejus.
 CLXXII. Mortuo Amasia, fit a populo rex Azarias, et est undecimus in Juda.
 CLXXIII. Ubi Scriptura redit ad regem Jeroboam, quem dicit regnasse in Israel annis XI.
 CLXXIV. Ubi Jonas propheta ostenditur fuisse temporibus illis.
 CLXXV. Hic moritur Jeroboam, et regnat Zacharias filius ejus annis XIV.
 CLXXVI. Ubi Scriptura revertitur ad Azariam regem Juda, qui regnavit annis LIII; et hic erat leprosus.
 CLXXVII. Ubi Azarias rex Juda moritur, et Scriptura ad Zachariam regem Israel redit.
 CLXXVIII. Ubi Zacharias occiditur, et Selhum pro eo in Israel regnum suscipit, et est decimus quintus rex, finita jam promissione Domini in progenie Jehu.
 CLXXIX. De occiso Sellum, qui regnavit mense uno: pro quo Manahem suscepit regnum in Israel, qui est decimus sextus.
 CLXXX. Indictio argenti divitibus Manahem, quod detur regi Syriæ.
 CLXXXI. Ubi Manahem moritur, et regnat post eum Phaceia filius ejus, et est decimus septimus rex.
 CLXXXII. Ubi occiditur Phaceia a Phacee, qui fuit rex decimus octavus in Israel.
 CLXXXIII. Ubi Osee filius Phaceia occidit Phacee, et regnat decimus nonus in Israel.
 CLXXXIV. Ubi Scriptura redit ad Joatham regem Juda, quem dicit regnasse annos XVI.
 CLXXXV. Ubi Jonatham moritur, et regnat Achaz duodecimus in Juda annos XVI.
 CLXXXVI. Ubi Achaz rex Juda filium suum idolis consecrat.
- CLXXXVII. Ubi Achaz altare novum fieri jubet ab Uria sacerdote.
 CLXXXVIII. Ubi ordinar rex Achaz cum Uria sacerdote, quæ sacrificia novo altari imponantur.
 CLXXXIX. Hic moritur Achaz, et regnat pro eo Ezechias decimus tertius.
 CXC. Ubi redit Scriptura ad regem Israel, et ostendit Osee regnasse IX annis.
 CXCI. Hic explicitis regibus Israel, qui sunt a Jeroboam usque in Osee novemdecim, captivitas populus Israel a Salmanasar rege Assyriorum.
 CXCI. De gentibus a rege Assyriorum in Samariam transductis, et a leonibus devoratis.
 CXCI. Commemoratio mandatorum legis per Moysen populo datæ.
 CXCI. Ubi ad regem Juda Scriptura revertitur, et dicit Ezechiam regnasse annos XIX.
 CXCV. Hic ostenditur Ezechiam et lucos et serpentem æneum, quem Moyses erexerat, comminuisse.
 CXCVI. Ubi Salmanasar rex Syriæ Samariam debellat temporibus Ezechie regis Juda.
 CXCVII. Ubi Ezechias rex Juda Isaiam consulit obsessus a rege Assyriorum.
 CXCVIII. Ubi Isaias propheta Ezechie victoriam pollicetur.
 CXCVIX. Ubi Absaces in regionem suam revertitur.
 CC. Ubi Isaias prophetat de rege Assyriorum ad Ezechiam.
 CCI. Ubi Ezechie mors ab Isaiâ pronuntiatur.
 CCII. Ubi adduntur Ezechie ad vitam XV anni.
 CCIII. Muneremissa Ezechie a rege Babylonis.
 CCIV. Prophetatio Isaiæ venturum populum Juda in captivitatem Babylonis.
 CCV. Hic moritur Ezechias, et regnat filius ejus Manasse LV annis, et est rex in Juda XIV.
 CCVI. Ubi post immundas sanctiones Manasse regis, prophetat multi captivitatem Jude.
 CCVII. Ubi moritur Manasses, et regnat Amnon filius ejus annis duobus.
 CCVIII. Ubi Ammon a servis occiditur, et fit rex Josias filius ejus, qui fuit decimus sextus, et regnavit annis XXI.
 CCIX. Ubi jubetur rex Josias pecuniam templi colligi, et sartis textis expendi.
 CCX. Ubi ostenduntur rationes non redditæ a præpositis templi.
 CCXI. Hic traditur liber legis regi Josiæ, quo lecto, omnia simulacra et lucos incendit.

- CCXII. *Ubi non tanguntur ossa illius prophetae, qui sine nomine ad Jeroboam venerat, cujus mentio fit in superiori capitulo XLVIII.*
 CCXIII. *Ubi ostenditur etiam recto corde Josiae regis Judae et Jerusalem captivitatem amotam.*
 CCXIV. *Hic occiditur Josias, et regnat Joachaz filius ejus mensibus III: qui est decimus septimus.*
 CCXV. *Remoto Joachaz rege, regnat Joachim frater ejus decimus octavus annis XI.*
 CCXVI. *Hic ostenditur noluisse Deum propitiari populo Juda propter Manassen.*

CAPITULATIO LIBRI MALACHIM.

- I. *De senectute David, et de Abisag Sunamite, et de Adonia filio David, qui affectavit succedere in regnum, et de Salomone uncto in regem.*
 II. *De praeceptis David in quibus instituit Salomonem, et de morte David, et de infestione Adoniae, Abiathar, Joab, et Semei.*
 III. *De filia Pharaonis uxore Salomonis, et de visione ejus in Gabaon ubi a Domino sapientiam [Ed. apparitione Domini, ubi sapientiam, etc.] postulat, de [Ed. iudicio de] duabus mulieribus, pro infante mortuo litigantibus [Ed. tacet mortuo litigantibus], et de ducibus ac principibus.*
 IV. *De expensa Salomonis diurna, et de equis et curribus, et de sapientia, et parabolis ejus, et de Chira rege et lignis cedrinis et expensa operariorum ligna cedentium [Ed. tacet ligna cedentium].*
 V. *De constructione templi, et divina contestatione ad Salomonem, et de altari et reliquis.*
 VI. *De donibus quas edificavit Salomon sibi, et uxori Aegyptiae, et de Chiram arario et de mare et bobus et leonibus aeneis, et reliquis utensilibus templi.*
 VII. *De arca in templum locata, et de gloria quae apparuit in nebula, et deprecatione Salomonis ad Dominum et ad populum benedictio.*
 VIII. *De solemnitate celebrata et de pecudum numero in sacrificiis oblatorum, et quomodo ei Dominus secundo apparens sit locutus; et de [Ed. apparuit, et de, etc.] Pharaone ubi Gazer urbem captam filiae suae in dotem dedit:*

- CCXVII. *Hic moritur Joachim, et accipit regnum. jam captivo populo, Joachim filius ejus, qui postea Sedecias dicitur, et regnavit annis XI.*
 CCXVIII. *Ubi Nabuchodonosor regi Babyloniae traditur populus Juda cum rege Sedecia, et templum Jerusalem incenditur.*
 CCXIX. *Postquam Sedecias, qui et Joachim dicitur est, captivus caecusque in Babyloniam ductus est, praenotitur in Jerusalem Godolias.*
 CCXX. *Ubi de carcere Joachim, qui et Jechonias, liberatur et alimonis status pascitur, populusque omnis in captivitate remansit.*

et de reliquis uribus [Ed. tacet uribus], quas Salomon edificavit, et de principibus ejus etc., et de classe quam fecit.

- IX. *De regina Saba, et numeribus ejus: et de lignis thymis, et auro a Chira rege delatis, et de reliquis tributis, et de ducentis scutis aureis, et de curribus et equis [Ed. equitibus], et de throno Salomonis.*
 X. *De uxoriibus et concubinis Salomonis per quas depravatus [Ed. praevicatus] est, et a divina increpatione corruptus, Satanae traditus est: et de Adad et Jeroboam odiis contra eum, et de Achia propheta ad Jeroboam misso, et de Salomonis morte.*
 XI. *De regno Roboam in duas tribus, et de Semeia propheta ad eum misso et de Jeroboam regno et idolis quae fecit.*
 XII. *De propheta misso ad Jeroboam qui prophetavit de Josia nascituro; ubi Jeroboam manus cruit, et propheta ab altero circumventus occisus a leone est.*
 XIII. *De prophetia Habiae ad uxorem Jeroboam [Ed. add. et de morte filii ejus, et de morte Jeroboam, etc.], et de Nadab filio ejus succedente in regno, et de iniquitatibus popul, et de Sesac rege Aegypti qui excidit Jerusalem, et de morte Roboam.*
 XIV. *De Abia filio Roboam, et de morte ejus, et de Asa filio ejus qui pro eo regnavit, cui Josaphat filius successit, et de morte Nadab, et de Baasa filio ejus rege Israel.*
 XV. *De Jehu propheta misso ad Baasa, et de morte Baasa: et de Hela filio ejus, et de Zambri, et Tebni [Ed. supplet et Amri].*

- XVI. *De Achab filio Amri, et de Jezabel, et de Helia actibus, et de muliere Seraphena, cujus filium suscitavit, et de Abdia qui abscondit centum prophetas, et de prophetis idolorum ccccl, occisis, et de fuga Heliae, et de visione in monte Choreb.*
 XVII. *De Helia ubi jubetur ungere Azahel regem super Syriam, et Jehu super Israel, et Helisaeum prophetam: et de Benadad rege Syriae, et bello in quo de Syriis centum millia ceciderunt et de propheta qui alterum [Ed. ad alterum] dixit: Percute me; et de Naboth et vinea ejus, et de increpatione Heliae [Ed. ad Achab tantum], et Achab poenitentia.*
 XVIII. *De conventu Josaphat, et Achab regum, et de cccc pseudoprophetis, et de Michae propheta et de bello in quo Achab perit, et de Ochozia filio ejus, et de Joram filio Josaphat [Ed. explicuerunt capitula. Incipiunt capitula de libro Regum quarto. De allocutione Angeli ad Heliam super Ochozia, etc.], et prophetia Heliae super Ochozia, et de quinquageneis igne ad verbum Heliae consumptis.*
 XIX. *De Joram fratre Ochoziae, et de Helia ubi Jordanem dividit et in caelum rapitur, et de Helisaei reditu et divisione Jordanis, et de Joram et Josaphat et rege Edom, ubi dimicaverunt contra Moab, ubi aquae [Ed. aquam] terram sine pluvia repleverunt.*
 XX. *De muliere cujus vasa oleo impleta sunt ad Helisaei verbum; et de Sunamite, cujus filium suscitavit.*
 XXI. *De Neeman Syro leproso per Helisaeum curato, et de Giesi puero Helisaei.*
 XXII. *De rege Syriae qui venit obsidere Samariam ubi Helisaeus orans, hostes excitate percussit, et de obsidione et fame, ubi duas mulieres comederunt infantem; et de fuga Syrorum.*
 XXIII. *De fame annorum septem, et de Sunamite quae peregrinata est, et de Benadad [Ed. Nadab] et Azachel regibus Syriae, et de Caizia [Ed. Achazia].*
 XXIV. *De Jehu uncto in regem, qui occidit Jora, et Jezabel, et LXX filios Achab, et sacerdotes Baal.*
 XXV. *De Azachel quomodo evertit Galaad, et Joachaz filio Jehu, et de Athalia regina, de Joas occultato, et de Joada sacerdote, et de restauratione templi.*
 XXVI. *De Azachel rege Syriae, quomodo aspor-*

- tavit de Israel thesauros, et de Amasia filio Joas, et de Joachaz filio Jehu, et de Joas filio ejus, et de morte Helisaei et de eo qui resuscitatus est super ejus sepulcrum [Ed. tacet super ejus sepulcrum].
- XXVII. *De Amasia rege Juda, et de bello quod ei intulit Joas, et de Jeroboam filio Joas, et de Azaria filio Amasiae, et de Zacharia filio Jeroboam.*
- XXVIII. *De Joatha filio Azariae, et de Jona propheta et de Sellum [Ed. Azariae propheta et de Sellum, etc.], qui regnavit post Zachariam, et post Sellum Anahem, et de Ful rege Assyriorum, et de Phaceia [Ed. Phac, et de Phaceia] post quem Phacee filius Romolus.*
- XXIX. *De Theglat rege Assur, quomodo Galilaeam, et Galaad demolitus est, et de Osee qui regnavit post Phacee, et de Achaz filio Joathae, et quae de Rasin et Phacee referuntur.*
- XXX. [Ed. totum hocce capitulum praetermittit.] *De Ezechia filio Achaz, et de Osee rege Israel; et de Salmanasar, et de Samaria capta quod ob iniquitatem interioris Israel, et de alienigenis quos, in Samaria, leones comederunt.*
- XXXI. *De Ezechia quomodo abstulit aeneum serpentem, et de Senacheribo et Rapsace, et Isaia propheta et quomodo Angelus centum..... xx millia [Ed. centum octoginta quinque millia] de Assyriis interfecit.*
- XXXII. *De agritudine Ezechia, et de signo in sole, et de pueris et litteris Berodach regis Babylonis, de Manasse et iniquitatibus ejus, et de Ammon filio Manasse.*
- XXXIII. *De Josia filio Ammon, et de libro in templo reperto, et de Oldad propheta, et idolis de Juda et de Samaria expurgatis, et de pascha quod celebravit [Ed. sup. Josias].*
- XXXIV. *De Joachaz filio Josiae, et de Nechao rege Aegypti; quomodo Joacim regem loco Joachaz [Al. Joaz] fecerit, et de Nabuchodonosor, et de Jochachim filio Jochachim [Al. et de Joachim duntaxat, absque filio Jochachim], et de captivitate secundo in Babylonem abducta cum rege Jochachim, et de Sedecia.*
- XXXV. *De tertia captivitate in Chaldaeam, cum Sedecia rege, et universis templi vasis translatis, et de Godolia, quomodo vel praepositus, vel occisus est, et de Jochachim in Babylone educto de carcere.*

INCIPIUNT

LIBRI DUO MALACHIM.

LIBER PRIMUS¹.

Cap. I. — Et rex David senuerat, habebatque atatis plurimos dies: cumque operiretur vestibus, non calefiebat. Dixerunt ergo servi sui: Quaramus domino nostro regi adolescentulam virginem, et stet coram rege, et foveat [h. operiat] eum, dormiatque in sinu suo, et calefaciat dominum nostrum regem. Quasiervint igitur adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israel, et invenerunt Abisag Sunamiten, et adduxerunt eam ad regem. Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege [h. fuitque operimentum regi], et ministrabat ei; rex vero non cognovit eam. Adonias autem filius Haggith elebatur dicens: Ego regnabo. Fecitque sibi curram et equites et quinquaginta viros, qui ante eum currerent. Nec corripuit eum pater suus aliquando, dicens: Quare hoc fecisti? Erat autem et ipse pulcher valde, secundus natu post Absalom [h. et ipsum peperit post Absalom]. Et sermo ei cum Joab filio Sarvia, et cum Abiathar sacerdote, qui adjuvabant partes Adonias. Sadoe vero sacerdos, et Banaias [ms. Banaias], filius Joiadae, et Nathan propheta, et Semei, et Rei, et robur [h. et robustissimi David] exercitus David non erat cum Adonia. Immolatis ergo Adonias arietibus [h. ovibus] et vitulis, et universis pinguis, iuxta lapidem Zoheleth, qui erat vicinus fonti Rogel, vocavit universos fratres suos filios regis, et omnes viros Juda servos regis. Nathan autem prophetam, et Banaian, et robustos quosque, et Salomonem fratrem suum non vocavit. Dixit itaque Nathan ad Bethsabee matrem Salomonis: Num audisti, quod rognaverit Adonias filius Haggith, et dominus noster David hoc [h. non habet] ignorat? Nunc ergo veni, accipio a me consilium, et salva animam tuam, filiique

¹ In Veronensi ms. in quo ad Hebraei textus normam singularis est liber Malachim, non additur « primus ». Recole que superius hac de re adnotamus in fine libri Samuel.

tui Salomonis [h. non habet]. Vade et ingredere ad regem David, et dic ei: Nonne tu, domine mi rex, jurasti mihi [h. non habet] ancilla tuae, dicens quod [Vulg. tacent quod] Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit in solio meo? Quare ergo regnat Adonias²? Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te, et complebo sermones tuos. Ingressa est itaque Bethsabee ad regem in cubiculum: rex autem senuerat nimis, et Abisag Sunamitis ministrabat ei. Inclinauit se Bethsabee, et adoravit regem. Ad quam rex: Quid tibi, inquit, vis? Quae respondens, ait: Domine mi, tu jurasti per Dominum Deum tuum ancilla tuae, Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit in solio meo. Et ecce nunc Adonias regnat³, te, domine mi rex, ignorante. Mactavit boves, et pinguis quosque, et arietes [h. oves] plurimos, et vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem, et Joab principem militiae: Salomonem autem servum tuum non vocavit. Verumtamen, domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israel, ut indices eis, quis sedere debeat in [h. in solio domini mei regis post eum] solio tuo, domine mi rex, post te. Eritque, cum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, erimus ego et filius meus Salomon peccatores. Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit. Et nuntiaverunt regi, dicentes: Adest Nathan propheta. Cumque introisset ante conspectum [Vulg. in conspectu] regis, et adorasset eum pronus in terram, dixit Nathan: Domine mi rex, tu dixisti: Adonias regnet post me, et ipse sedeat super thronum meum? Quia descendit hodie, et immolavit boves, et pinguis, et arietes [ovis] plurimos, et vocavit universos filios regis, et principes exerci-

² Rectius habet Veronens. ms. « regnavit » cum Hebraeo בָּרַךְ, et plerisque aliis libris.

³ Herum idem ms. cum Hebraeo, etc. « regnavit ».

tus, Abiathar quoque sacerdotem: illisque vescentibus, et bibentibus coram eo, et dicentibus: Vivat rex Adonias: me servum tuum, et Sadoe sacerdotem, et Banaiam filium Joiadae, et Salomonem famulum tuum, non vocavit. Nunquid a domino meo rege exivit hoc verbum, et mihi non indicasti servo tuo, quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum? Et respondit rex David, dicens: Vocate ad me Bethsabee. Quae cum fuisset ingressa coram rege, et stetit ante eum, juravit rex, et ait: Vivit Dominus, qui eruit animam meam de omni angustia, quia sicut juravi tibi per Dominum Deum Israel, dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit super solium meum pro me: sic faciam hodie. Summissoque Bethsabee in terram vultu, adoravit regem, dicens: Vivat dominus meus rex [Vulg. tacent rex] David in aeternum. T. I. Dixit quoque rex David: Vocate mihi Sadoe sacerdotem, et Nathan prophetam, et Banaiam filium Joiadae. Qui cum ingressi fuissent coram rege, dixit ad eos: Tollite vobiscum servos domini vestri, et imponite Salomonem filium meum super mulam meam, et ducite [h. deponite] eum in Gion. Et ungit eum ibi Sadoe sacerdos, et Nathan propheta, in regem super Israel: et canelis buccina, atque dicentis: Vivat rex Salomon! Et ascendetis post eum, et venietis [h. et veniet] et sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me: illique praecipiam ut sit dux super Israel, et super Judam. Et respondit Banaias filius Joiadae, regi dicens: Amen: sic loquatur Dominus Deus domini mei regis¹. Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, sic sit cum Salomone, et sublimius faciat solium ejus a solio domini mei regis David. T. II. Descendit ergo Sadoe sacerdos et Nathan propheta, et Banaias filius Joiadae, et Cherethi, et Pholethi: et imposuerunt Salomonem super mulam regis David, et adduxerunt eum in Gion. Summisitque Sadoe sacerdos cornu olei de tabernaculo, et unxit Salomonem, et cecinerunt buccina, et dixit omnis populus: Vivat rex Salomon! Et ascendit universa multitudo post eum, et populus canentium tibiis, et letantium gaudio magno, et insonuit terra a clamore eorum². Audivit autem Adonias, et omnes qui invitati fuerant ab eo, jamque convivium finitum erat: sed

¹ Idem Veronens. ms. « domino meo regi ».

² Omitit hic idem ms. librarij, ut videtur, oscitantia, voces « a clamore eorum »: que tamen

et Joab, audita voce tubae, ait: Quid tibi vult clamor civitatis tumultuantis? Adhuc illo loquente, Jonathan filius Abiathar sacerdotis venit: cui dixit Adonias: Ingredere, quia vir fortis es, et bona nuntians. Responditque Jonathan Adoniae: Nequaquam: dominus enim noster rex David regem constituit Salomonem; misitque cum eo Sadoe sacerdotem, et Nathan prophetam et Banaiam filium Joiadae, et Cherethi et Pholethi, et imposuerunt eum super mulam regis. Unxeruntque eum Sadoe sacerdos et Nathan propheta regem in Gion [ms. Geon], et ascenderunt inde letantes, et insonuit [ms. intonuit] civitas: haec est vox, quam audistis. Sed et Salomon sedet super solium regni. Et ingressi servi regis benedixerunt domino nostro regi David dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, et magnificet thronum ejus super thronum tuum. Et adoravit rex in lectulo suo. Insuper et haec [Vulg. tacent insuper et haec] locutus est: Benedictus Dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem super solium³, videntibus oculis meis. Territi sunt ergo, et surrexerunt omnes qui invitati fuerant ab Adonia, et ivit unusquisque in viam suam. Adonias autem timens Salomonem, surrexit, et abiit tenuitque cornu altaris. Et nuntiaverunt Salomoni, dicentes: Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens: Juret mihi hodie rex Salomon, quod non interficiat servum suum gladio. Dixitque Salomon: Si fuerit vir bonus [ms. filius virtutis], non cadet ne unus quilibet capillus ejus in terram: si autem malum inventum fuerit in eo, morietur. Misit ergo rex Salomon, et eduxit eum ab altari, et ingressus adoravit regem Salomonem: dixitque ei [ms. tacet ei] Salomon: Vade in domum tuam.

T. III. Cap. II. — Appropinquerunt autem dies David ut moreretur, praecipitque Salomoni filio suo, dicens: Ego ingredier viam universae terre, confortare, et esto vir. Et observa [ms. ut] custodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, ut custodias ceremonias [h. statuta] ejus, et praecpta ejus, et judicia, et testimonia, sicut scriptum est in lege Moisi, ut intelligas universa quae facis, et quocunque te verteris: ut confirmet Dominus sermones suos, quos locutus est de me, dicens: Si custodierint filii tui viam

in Hebraeo sunt בקולו, ac ceteris libris.

³ Veronens ms. « in solio meo », cum Vulgatis.

suam¹, et ambulaverint coram me [in veritate, in omni corde suo, et in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio Israel. Tu quoque nosti quæ fecerit mihi Joab filius Sarviæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel, Abner filio Ner, et Amasæ filio Jether: quos occidit, et effudit sanguinem belli in pace, et posuit crumenam prælii in balteo suo, qui erat circa lumbos ejus, et in calcamento suo, quod erat in pedibus ejus. Facies ergo juxta sapientiam tuam, et non deduces [h. depones] canitiem ejus pacificæ ad inferos. Sed et filius Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua: occurrerunt enim mihi quando fugiebam a facie Absalom fratris tui. Habes quoque apud te [ms. tacet te] Semei filium Gera filii [h. non habet] Jemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione pessima, quando ibam ad castra [h. Manaim]: sed quia descendit mihi in occursum cum transirem Jordanem, et juravi ei per Dominum, dicens: Non te interficiam gladio: tu noli pati esse eum innoxium. Vir autem sapiens es, et scies quæ facias, deducesque [h. depones] canos ejus cum sanguine ad infernum. T. IV. Dormivit igitur David cum patribus suis, et sepultus est in civitate David. Dies autem quibus regnavit David super Israel, quadraginta anni sunt: in Hebron regnavit septem annis: in Jerusalem, triginta tribus. Salomon² autem sedit super thronum David patris sui, et firmatum est regnum ejus nimis. T. V. Et ingressus Adonias filius Haggith ad Bethsabæe matrem Salomonis. Quæ dixit ei: Pacificusne est [ms. tacet est] ingressus tuus? Qui respondit: Pacificus. Addiditque: Sermo mihi est ad te. Cui ait: Loquere. Et ille: Tu, inquit, nosti, quia meum erat regnum, et me preposuerat [ms. proposuerat] omnis Israel sibi in regem; sed translatus est regnum, et factum est fratris mei; a Domino enim constitutum est ei. Nunc ergo petitionem unam deprecor a te; ne confundas faciem meam. Quæ dixit ad eum: Loquere. Et ille ait: Precor, ut

¹ Regius et Corbeiensis num. 11 legunt, « vias meas ». Alii cum Vulgata Latina, « vias suas ». Quidam habent, « viam meam ». Canon, ut nos edidimus. MARR.

— Vulgati plurimum numero « vias suas ». Concinat Veronens. ms. cum eo, quem « canonem » vocat Martianeus.

² Nomen « Salomon », ad regni ejus notandum initium, Veronens. ms. minio distinxit.

³ Uno excepto canone Hebraica veritatis, inss.

dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quidquam potest [h. Nam non avertet faciem tuam]) ut det mihi Abisag Sunamitæ [Vulg. Sunamidem hic et infra] uxorem. Et ait Bethsabæe: Bene, ego loquar pro te regi. Venit ergo Bethsabæe ad regem Salomonem, ut loqueretur ei pro Adonia, et surrexit rex in occursum ejus, adoravitque eam, et sedit super thronum suum: positusque est thronus matris regis, quæ sedit ad dexteram ejus. Dixitque ei: Petitionem unam parvulam ego deprecor a te, ne confundas [h. ne avertas] faciem meam. Et [ms. tacet Et] dixit ei rex: Pete, mater mea [ms. mi]: neque enim fas est ut avertam faciem tuam [h. Pete, mater mi. Non avertam faciem tuam]. Quæ ait: Detur Abisag Sunamitis Adonia fratri tuo uxore. Responditque rex Salomon, et dixit matri suæ: Quare postulas Abisag Sunamitem Adonia? Postula ei et regnum; ipse est enim frater meus major me, et habet Abiathar sacerdotem, et Joab filium Sarviæ [h. et ei, et Abiathar sacerdoti, et Joab filio Sarviæ]. Juravit itaque rex Salomon per Dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, et hæc addat, quia contra animam suam locutus est Adonias verbum hoc. Et nunc vivit Dominus, qui firmavit me, et collocavit [Vulg. addunt me] super solium David patris mei, qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occidetur Adonias. T. VI. Misitque rex Salomon per manum Banaïæ filii Joiadæ, qui interfecit eum, et mortuus est. Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Vade in Anathoth ad agrum tuum, equidem vir mortis es: sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei [h. Domini Domini] coram David patre [ms. patri] meo, et sustinisti laborem in omnibus, in quibus laboravit pater meus. Ejecit ergo Salomon Abiathar, ut non esset sacerdos Domini, ut impleteret sermo Domini, quem locutus est super domum Hei in Silo. Venit autem nuntius ad Joab³, quod Joab declinasset post Adoniam, et post Salomonem non declinasset: fugit ergo Joab in tabernacu-

omnes codices notariorum ac librorum imperitia depravati sunt hoc modo: « Venit autem nuntius ad Salomonem, etc. » Nam sensum Scripture minime percipientes, putarunt errorem esse si legeretur: « Venit autem nuntius ad Joab ». Bene igitur monebat Hieronymus in epistola ad Lucinum, morem hunc esse librario-rum, ut scribant: « Non quod inventiunt, sed quod intelligunt: et dum alienos errores emendare nituntur, ostendunt suos ». MARR.

lum Domini, et apprehendit cornu altaris. Nuntiatumque est regi Salomoni, quod fugisset Joab in tabernaculum Domini et esset juxta altare, misitque Salomon Banaïam filium Joiadæ dicens: Vade, interfice eum. Et [ms. tacet Et] venit Banaïas ad tabernaculum Domini, et dixit ei: Hæc dicit rex: Egredere. Qui ait: Non egrediar, sed hie moriar. Renuntiavit Banaïas regi sermonem, dicens: Hæc locutus est Joab, et hæc respondit mihi. Dixitque ei [ms. tacet ei] rex: Fac sicut locutus est, et interfice eum, et sepeli, et amovebis sanguinem innocentem, qui effusus est a Joab, a me, et a domo patris mei. Et reddat Dominus sanguinem ejus super caput ejus, quia interfecit duos viros, melioresque se, et occidit eos gladio, patre meo David ignorante, Abner filium Ner principem militia Israel, et Amasam filium Jether principem exercitus Juda, et revertetur sanguis illorum in caput Joab, et in caput seminis ejus, in sempiternum. David autem et semini ejus, et domui et throno illius, sit pax usque in æternum a Domino. T. VII. Ascendit itaque Banaïas filius Joiadæ, et aggressus eum interfecit: sepultusque est in domo sua in deserto. Et constitit rex Banaïam filium Joiadæ pro eo super exercitum, et Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar. Misit quoque rex, et vocavit Semei, dixitque ei: Edifica tibi domum in Jerusalem, et habita ibi, et non egredieris inde huc atque illuc. Quacumque autem die egressus fueris, et transieris torrentem Cedron, scito te interficiendum; sanguis tuus erit super caput tuum. Dixitque Semei regi: Bonus est [ms. tacet est] sermo. Sicut locutus est dominus meus rex, sic faciet servus tuus. Habitavit itaque Semei in Jerusalem diebus multis. Factum est autem post annos tres, ut fugerent servi [h. duo servi] Semei ad Achis filium Maacha regem Geth: nuntiatumque est Semei, quod servi ejus essent [Vulg. issent] in Geth. Et surrexit Semei, et stravit asinum suum: ivitque in Geth ad Achis ad requirendum servos suos, et adduxit eos de Geth. Nuntiatum est autem Salomoni, quod isset Semei in Geth de Jerusalem, et rediisset. Et mitens vocavit eum, dixitque illi: Nonne testificatus sum tibi per Dominum, et prædixi tibi: Qua-

cumque [h. adjuravi tibi per Dominum, et contristatus sum: Quacumque] die egressus, ieris huc et illuc, scito te esse mortuum? Et respondisti mihi: Bonus sermo, quem audivi. Quare ergo non custodisti jusjurandum Domini, et præceptum quod præceperam tibi? Dixitque rex ad Semei: Tu nosti omne malum, cuius tibi consocium est cor tuum, quod fecisti David patri meo: reddidit Dominus multam tuam in caput tuum. Et rex Salomon benedixit, et thronus David erit stabilis coram Domino usque in sempiternum. Jussit itaque rex Banaïæ filio Joiadæ, qui egressus, percussit eum, et mortuus est.

T. VIII. Cap. III. Confirmatum est igitur regnum in manu Salomonis, et affinitate conjunctum est Pharaoni regi Ægypti; accepti namque filium ejus, et adduxit in civitatem David, donec completeret ædificans domum suam et domum Domini, et murum Jerusalem per circuitum. At tamen populus immolabat in excelsis: non enim ædificatum erat templum nomini Domini usque in diem illum. Dilixit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis David patris sui, excepto quod in excelsis immolabat, et accendebat thymiana. Abiit itaque in Gaboon, ut immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximum: mille hostias [h. mille holocausta] in holocaustum obtulit Salomon super altare illud in Gaboon. T. IX. Apparuit autem [ms. tacet autem] Dominus Salomoni per omnium nocte, dicens: Postula quod vis, ut dem tibi. Et ait Salomon: Tu fecisti cum servo tuo David patre meo misericordiam magnam, sicut ambulavi in conspectu tuo in veritate, et justitia, et recto corde tecum: custodisti enim ei misericordiam grandem², et dedisti ei filium sedentem super thronum ejus, sicut est hodie. Et nunc, Domine Deus meus [ms. et Vulg. tacent meus], tu regnare, locisti servum tuum pro David patre meo: ego autem sum puer³ parvus, et ignorans egressum et introitum meum [h. non habet]. Et servus tuus in medio est populi [h. populi tui], quem elegisti, populi infiniti, qui numerari et supputari non potest præ multitudine. Dabis ergo servo tuo cor doctum, ut populum tuum judicare possit, et discernere inter bonum et malum. Quis enim poterit judicare

orientales versiones ita legunt, distinguuntque, « Bonum verbum: audivi, etc. »

² Interserit ms. Veronens. « tuam », reticentibus libris aliis.

— Optime rursus cum Martianeæ canone Veronens. ms. In aliis pro « Joab », invenit illo « Salomonem ».

³ Retinet juxta Hebraicam phrasim ms. Veronens. « quem ». Chaldaeus quoque atque alie

populum tuum hunc multum? Placuit ergo sermo coram Domino [h. in oculis Domini], quod Salomon hujusmodi postulasset rem. Et dixit Dominus Salomoni: Quia postulasti verbum hoc, et non petisti tibi dies multos, nec divitias, aut animam [ms. et Vulg. animas] inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum judicium: ecce feci tibi secundum sermones tuos, et dedi tibi cor sapiens et intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Sed et hæc, quæ non postulasti, dedi tibi: divitias scilicet, et gloriam, ut nemo similis tui fuerit in regibus cunctis retro diebus [h. sit in regibus omnibus diebus tuis]. Si autem ambulaveris in vis meis, et custodieris præcepta mea, et mandata mea, sicut ambulavit David pater tuus, longos faciam dies tuos. Igitur evigilavit Salomon, et intellexit quod somnium [h. igitur evigilavit Salomon: et ecce somnium]. Cumque venisset Jerusalem, stetit coram arca fœderis Domini, et obtulit holocausta, et fecit victimas pacificas, et grande [h. non habet convivium universis famulis suis. T. X. Tunc venerunt duæ mulieres ad regem, steteruntque coram eo, quarum una ait: Obsecro [h. non habet], mi domine: ego et mulier hæc habitabamus in domo una, et peperit apud eam in cubiculo. Tertia vero die postquam ego peperit, peperit et hæc: et eramus simul, nullusque allus in domo nobiscam, exceptis nobis duabus. Mortuus est autem filius mulieris hujus nocte, dormiens quippe oppressit eum. Et consurgens intempesta nocte silentio [h. non habet], tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, et collocavit in sinu suo: suum autem filium, qui erat mortuus, posuit in sinu meo. Cumque surrexisset mane ut darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligentius intuens clara luce, deprehendi non esse meum quem genueram. Responditque altera mulier: Non est ita [Vulg. addunt ut dicit], sed filius tuus mortuus est, meus autem vivit. E contrario illa dicebat: Mentiris: filius quippe meus vivit, et filius tuus mor-

¹ Idem ms. cum Vulgatis, « populum istum, populum tuum hunc multum », longius tamen ab Hebraico.

² Neque hic bene ad Hebræum textum tacet ms. Veronens. « mandata tua », neque mox « David » nomen.

³ Voculam « sed », quæ neque in Hebræo, neque in aliis plerisque omnibus libris est, retinet Veron. quoque ms.

tuus est. Atque in hunc modum contendebat coram rege. Tunc rex ait: Hæc dicit: Filius meus vivit, et filius tuus mortuus est. Et ista respondit: Non, sed filius tuus mortuus est, et filius meus vivit. Dixit ergo rex: Afferte mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram rege: Divide, inquit, infantem vivum in duas partes, et date dimidiam partem uni, et dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad regem (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo): Obsecro, domine [h. non habet domine], date illi infantem vivum, et nolite interficere eum. E contrario illa dicebat: Nec mihi, nec tibi sit, sed ³ dividatur. Respondens rex ait: Date huic infantem vivum, et non occidatur: hæc est enim [ms. tacet enim] mater ejus. Audivit itaque omnis Israel judicium quod judicasset rex, et timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum judicium.

T. XI. Cap. IV. — Erat autem rex Salomon regnans super omnem Israel, et hi principes quos habebat: Azarias filius Sadoc sacerdotis¹: Eliophet et Abia filii Sisa scribæ: Josaphat filius Ahilud a commentariis²: Banaïas filius Joiada super exercitum: Sadoc autem, et Abiathar sacerdotes: Azarias filius Nathan, super eos [h. super præpositos], qui assistebant regi: Zabud filius Nathan sacerdos, amicus regis, et Ahisar præpositus domus, et Adoniram filius Abda super tributa. Habebat autem Salomon duodecim præfectos super omnem Israel, qui præbebant annonam regi et domui ejus; per singulos enim menses in anno, singuli necessaria ministrabant. Et hæc nomina eorum: Benhur, in monte Ephraim: Bendecar, in Maces, et in Salebim, et in Beth-Sames, et Elon et Beth-Anan. Benesed in Aruboth: ipsius erat Socho et omnis terra Ephraim: Benabinnadab, cujus omnis Nephath-Dor, Tapheth filiam Salomonis habebat uxorem: Bana filius Ahilud regobat Thanach et Mageddo, et universam Beth-San, quæ est juxta Sarthana subter Jezrael, a Beth-San usque Abelmoula e regione Jeocmaan³: Bengaber in Ramoth Galaad: hæc

¹ Quod est in Hebræo דָּבָרָה, Græci alii quod libri in recto vertunt ἱερέας: quibus consonat Veronens. ms. « Sacerdos » pro « Sacerdotis ».

² In codicibus Veronens. margine scriptum est « in LXX a memoria », quibus veterem Latinam versionem ex Græco denotari, nihil est dubium.

³ Hæc verba mutare nolimus ad fidem canonis Hebraicæ veritatis ubi legitur: « Usque Abelmoula, et usque regionem Jeocmaan »: quia, ut

bat Avoth-Jair filii Manasse in Galaad; ipse præerat in omni regione Argob, quæ est in Basan, sexaginta civitatibus magnis atque muratis, quæ habebant seras areas: Abinadab, filius Addo, præerat in Manaim: Ahimaas in Nephthali; sed et ipse habebat Basmath filiam Salomonis in conjugio: Bana, filius Husi, in Aser, [ms. Banaa et Asar] in Baloth: Josaphat, filius Pharue, in Issachar: Semei, filius Ela, in Benjamin: Gaber, filius Uri, in terra Galaad, in terra Seon regis Amorrhæi et Og regis Basan, super omnia quæ erant in illa terra [h. et præfectus unus erat super terram]. Juda et Israel innumerabiles [h. plurimi], sicut arena maris in multitudine, comedentes, et bibentes, atque lætantes. T. XII. C. IV. Salomon autem erat in ditione sua, habens omnia regna a flumine¹ terræ Philisthim usque ad terminum Ægypti, offerentium sibi munera, et servientium ei cunctis diebus vitæ ejus. Erat autem cibus [h. panis] Salomonis per dies singulos, triginta cori simille, et sexaginta cori farinae, decem boves pingues, et viginti boves pascuales, et centum arietes [h. oves], excepta venatione cervorum, caprearum atque bubalorum, et avium altilium [h. omissis cervis, capreis, bubalis]. Ipse enim obtinebat omnem regionem, quæ erat trans flumen² a Taphsa usque Gazam, et cunctos reges illarum regionum, et habebat pacem ex omni parte in circuitu. Habitabatque Juda et Israel absque timore ullo [h. confidenter], unusquisque sub vite sua, et sub ficu sua, a Dan usque Ber-Sabee, cunctis diebus Salomonis. Et habebat Salomon quadraginta millia presepia equorum currilium et duodecim millia equestrium. Nutriebantque eos supradicti regis præfecti: sed et necessaria mensæ regis Salomonis, cum ingenti cura præbebant in tempore suo. [h. Nutriebantque supradicti præfecti regem Salomonem, et omnes convivæ Salomonis cum in-

antea monui, non satis liquet e quo fonte fluxerint in canonem tam frequentes emendationes, quæ in eo videntur: an ab exemplaribus castigatioribus versionis Hieronymitanæ; aut ex industria peritissimi alicujus emendatoris, qui multa in translatione Hieronymi ad codices Hebræorum recudit. Sciat proinde lector studiosus, hujusmodi lectiones emendatas, quæ alicujus momenti videbantur, in notis marginalibus nostris semper appositas; ne quid eruditionis curiositati deperiret studiosiorum, si hæc intacta remansissent, et despectui haberentur. Marr.

¹ Ms. Veronens. « Omnia regna sicut a flumi-

genti cura in tempore suo], Hordeum quoque et paleas equorum et jumentorum deferebant in locum, ubi erat rex, juxta constitutum sibi [h. ubi erat constitutum sibi]. Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni, et prudentiam multam nimis, et latitudinem cordis, quasi aranam, quæ est in littore maris. Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium orientalium et Ægyptiorum, et erat sapientior cunctis hominibus: sapientior Ethan Ezrahito, et Heman, et Chalchol [ms. Calcas], et Dorda, filiis Maol, et erat nominatus in universis gentibus per circuitum. Locutus est quoque Salomon tria millia parabolas, et cecutus est quoque Salomon tria millia parabolas, et fuerunt carmina ejus quinque et mille. Et disputavit super lignis, a cedro quæ est in Libano, usque ad hyssopum quæ egreditur de pariete, et disseruit de jumentis, et volucris, et reptilibus, et piscibus. Et veniebat de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis et [ms. tacet et] ab universis regibus terræ, qui audiebant sapientiam ejus.

T. XIII. Cap. V. — Misit quoque Hiram rex Tyri servos suos ad Salomonem, audivit enim quod ipsum unxisset regem pro patre ejus; quia amicus fuerat Hiram David omni tempore. Misit autem et Salomon ad Hiram, dicens: Tu scis voluntatem David patris mei, et quia non potuerit edificare domum [h. Tu scis quod David pater meus non potuit edificare domum] nomini Domini Dei sui propter bella imminencia per circuitum, donec daret Dominus eos sub vestigio pedum ejus. T. XIV. Nunc autem regnum dedit Dominus² Deus meus mihi per circuitum, et non est satam, neque occursum malus. Quamobrem cogito edificare templum nomini Domini [ms. tacet Domini] Dei mei, sicut locutus est Dominus David patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse edificabit domum nomini meo. Præcipe igitur ut

mine, etc. »: Et scimus quidem disputatum doctis viris de eo flumine, quod alicui Euphratem, alii torrentem Gazæ, vel Besor interpretantur: illud vero « sicut », quid sit, vel unde antiquarius excederit, nescimus. Confer subsequenter adnotationem.

¹ Idem ms. hic interserit vocem « quasi »: quod glossæ studiosus non nemo de suo addiderit; quemadmodum superius « sicut ».

² Tacet hic ms. nomen « Dominus », quod est tamen in Hebræo: tum et particulam, quam Hebraus quoque ignorat.

prædicant mihi (*Vulg. addunt* servi tui) cedros de Libano, et servi mei sint cum servis tuis: mercedem autem servorum tuorum dabo tibi quamcumque præceperis [h. quamcumque dixeris: *Vulg. petieris*], scis enim quomodo [ms. quoniam] non est in populo meo [h. in nobis] vir qui noverit ligna cedere sicut Sidonii. Cum ergo audisset Hiram verba Salomonis, letatus est valde, et ait: Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit David filium sapientissimum super populum hunc plurimum. T. XV. Et misit Hiram ad Salomonem, dicens: Audivi quæcumque mandasti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis et abiegnis. Servi mei deponent ea de Libano ad mare, et ego componam ea in ratibus in mari, usque ad locum quem significaveris mihi, et applicabo ea ibi, et tu tolles ea: præbebisque necessaria mihi, ut detur cibus domui meæ. Itaque Hiram [h. hic habet Hiram] dabat Salomoni ligna cedrina, et ligna abiegna, juxta omnem voluntatem ejus. Salomon autem præbebat Hiram viginti millia coros tritici, in cibum: domus ejus, et viginti coros purissimi olei: hæc tribuebat Salomon Hiram per annos singulos. Dedit quoque Dominus sapientiam Salomoni, sicut locutus est ei [ms. tacet ei], et erat pax inter Hiram et Salomonem, et percusserunt fœdus ambo. Elegitque rex Salomon, operas de omni Israel, et erat indictio triginta millia virorum. Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim, ita ut duobus mensibus essent in domibus suis, et Adoniram erat super hujuscemodi inductionem. Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum, qui onera portabant, et octoginta millia latomorum in monte: absque præpositis qui præerant singulis operibus, numero trium millium et trecentorum, præcipitum populo et [h. non habet] his qui

¹ Cum Hebræo ms. Veronens. reticet hic nomen « Deus ».

² Præferunt Hebræus et Vulgati cum ms. Veronens. « domui ».

³ Idem ms. Veronens. « equorum », ex scioli glossatoris ingenio.

⁴ Effort revera Hebræus nomen istud per γ « Giblim »: verum « Giblos » et « Biblos » pro eadem habentur urbe Phœnicis ad radices Libani. Vide Ezechiel., xxvii, 9.

⁵ In albo Veronens. ms. hæc apponitur nota: « In LXX januas absconsas reticulatas ». Nempe Latinam versionem quæ ante Hieronymianam obtinebat, vocat LXX, quippe quam ad eorum

faciebant opus. Præcepitque rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos, in fundamentum templi, et quadrarent eos: quos doloverunt cæmentarii Salomonis, et cæmentarii Hiram; porro « Biblii præparaverunt [h. et Giblim et præparaverunt] ligna et lapides ad edificandum domum ».

C. V. Cap. VI. — Factum est igitur quadringentesimo et octogesimo anno egressionis filiorum Israel de terra Ægypti, in anno quarto, mense Zio [ms. Zoi] (ipse est mensis secundus), regis (*Vulg. regni*) Salomonis super Israel, edificare cepit domum (*Vulg. edificari domus*) Domino. Domus autem, quam edificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, et viginti cubitos in latitudine, et triginta cubitos in altitudine. Et porticus erat ante templum [h. ante templum domus] viginti cubitorum longitudinis, juxta mensuram latitudinis templi, et habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi. Fecitque in templo fenestras⁴ obliquas. Et edificavit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi et oraculi, et fecit latera in circuitu. Tabulatum quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, et medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, et tertium tabulatum septem habens cubitos latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, ut non hæerent muris templi. Domus autem cum edificaretur, lapidibus dedolatis atque perfectis edificata est, et malleus, et securis, et omne ferramentum, non sunt audita in domo, cum edificaretur. Ostium lateris medi in parte erat domus dextræ: et per cochleam ascendebant in medium cœnaculum, et a medio in tertium. Et edificavit domum, et consummavit eam: textit quoque domum laquearibus cedrinis. Et edificavit ta-

exemplar expressam: aliis placuit vocare Italiam. Porro interpretati sunt LXX: ἑσπέρια διακοσμημένας (vel παρακοσμημένας, vel ἐδοκασμημένας) κρητάς. Id est: « Fenestras prospicientes » (vel « oblique prospicientes », vel « cancellatas » occultas ». S. ipse pater, comment. in Ezechiel. I. XII, refert Septuaginta veruisse « fenestras absconditas ». Fenestras, inquit, erant oblique, quas LXX « absconditas », Symmachus τοξικά vocat Et in cap. XII: « Fenestre quoque, inquit, juxta LXX erant factæ in modum retis, instar cancellorum... pro quibus in Hebraico obliquas fenestras habet ».

bulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis, et operuit domum lignis cedrinis. T. XVI. Et factus est sermo Domini ad Salomonem, dicens: Domus hæc, quam edificas, si ambulaveris in præceptis meis, et judicia mea feceris, et custodieris omnia mandata mea, gradiens per ea, firmabo sermonem meum tibi, quem locutus sum ad David patrem tuum. Et habitabo in medio filiorum Israel, et non derelinquam populum meum Israel. Igitur edificavit Salomon domum, et consummavit eam. T. XVII. Et edificavit [ms. addit Salomon] parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis, a pavimento domus usque ad summitatem parietum, et usque ad laquearia, operuit lignis intrinsecus, et textit pavimentum domus tabulis abiegnis. Edificavitque viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina, a pavimento usque ad superiora, et fecit interiorem domum oraculi in Sanctum sanctorum. Porro quadraginta cubitorum erat ipsum templum pro foribus oraculi. Et cedro omnis domus intrinsecus vestiebatur, habens tornaturas suas et juncturas fabrefactas, et celaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur; nec omnino lapis apparere poterat in pariete [h. non habet]. Oraculum autem in medio domus, in interiori parte fecerat [h. præparaverat], ut poneret ibi arcam fœderis Domini.

¹ Nomen « Cherub » singulari numero, et « Cherubim » plurali, duplex genus obtinet apud interpretes, masculinum videlicet ac « neutrum: unde Cherub secundus », et « Cherub secundum », legitur in ms. codicibus. Hieronymus ad Damasum scribens de Seraphim hæc ait: « In genere quoque diversitas est. Septuaginta, Aquila, et Theodotus, Seraphim neutro genere transtulerunt, Symmachus masculino. Nec putandum sexum esse in virtutibus Dei, cum etiam ipse Spiritus sanctus, secundum proprietates lingue Hebrææ, femine genere proferatur, כַּוָּבָה (קַוָּבָה); Græce neutro, τὸ πνεῦμα; Latine masculino, « spiritus ». Ex qua intelligendum est, quando de superioribus disputatur, et masculinum aliquid, seu feminum ponitur, non tam sexum significari quam idioma sonare lingue. Siquidem ipse Deus invisibilis et incorruptibilis omnibus pene linguis proferitur genere masculino, cum in eum non cadat sexus. » MART.

² Vide epist. in nostra recensione 18 S. Patris ad Damasum de Seraphim: quem locum et Martian. laudat. Recte enim utriusque generis dicitur cherub, masculini ac neutri. Haud tamen ita parum sibi constare Hieronymum credas, ut eo-

Porro oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, et viginti cubitos altitudinis, et operuit illud atque vestivit auro purissimo [h. obryzo]. Sed et altare vestivit cedro. Domum quoque ante oraculum operuit auro purissimo, et affixit laminas clavis auro. Nihilque erat in templo, quod non auro tegeretur; sed et totum altare oraculi textit auro¹. Et fecit in oraculo duo cherubim de lignis olivarum, decem cubitorum altitudinis. Quinque cubitorum ala cherub unius, et quinque cubitorum ala cherub altera, id est, decem cubitos habentes, a summitate ale usque ad alterius ale [ms. tacet ale] summitatem. Decem quoque cubitorum erat cherub² secundum: in mensura pari, et opus unum erat in duobus cherubim, id est, altitudinem habebat unus cherub decem cubitorum, et similiter cherub secundus. Posuitque cherubim in medio templi interioris: extendebant autem alas suas cherubim, et tangebant ala una parietem, et ala cherub secundus tangebant parietem alterum: ale autem altera in media parte templi se invicem contingebant. Textit quoque cherubim auro. Et omnes parietes per circuitum sculptis³ variis cœlaturis et torno, et fecit in eis⁴ cherubim, et palmas, et picturas varias, quasi prominentes de pariete, et egredientes [h. intrinsecus et extrinsecus]. Sed et pavimentum domus textit auro intrinsecus et ex-

dem versiculo utrumque genus usurpari: atque hic « cherub secundum », max « cherub unus » et « secundus » dixerit. Rectius itaque habet Veronens. ms. hic quoque « secundus », quidquid Martianus videtur.

³ Constante pro « sculpo » habet Veronens. ms. « scalpo », quod est quidem elegantius, nam illud grammaticis, quos inter Diomedes, negant esse Latium.

⁴ In canone erasa sunt « et fecit in eis », quia non leguntur in Hebræo: exstant tamen in ms. Latinis. De sequenti verbo « Cherubim » notanda veniunt que leguntur apud Hieronymum epistola 430, « ad Marcellam »: « In Exodo, inquit, ceterisque locis, ubi describuntur vestes plumaria arte contextæ, opus Cherubim, id est, varium, atque depictum esse factum describitur: ita tamen ut vav litteram Cherubim non habeat: quia ubicunque cum hæc littera scribitur, animalia magis quam opera significant ». Id vov esse comperimus inspectis diligenter Hebræorum voluminibus editis ac manuscriptis, cap. xxvi Exodi et Ezechielis cap. x, ubi occurrunt nonnullæ variantes lectiones, sed levissimi momenti, MART.

[insecus. Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis olivarum, postesque angulorum [h. non habet] quinque. Et duo ostia de lignis olivarum, et sculpsit in eis picturam cherubim, et palmarum species [h. non habet], et anaglypha [h. et picturas varias] valde [ms. valide prominentia, et textit ea auro, et operuit tam cherubim quam palmas, et cetera [h. non habet] auro. Fecitque in introitu templi postes de lignis olivarum quadrangulos, et duo ostia de lignis abiegnis atrinsecus, et utrumque ostium duplex erat, et se invicem tenens aperiebatur¹. Et sculpsit cherubim, et palmas, et celaturas [h. et picturas varias] valde eminentes: operuitque omnia laminis aureis opere quadro ad regulam [h. operuitque auro equaliter super sculpturas]. Et edificavit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, et uno ordine lignorum cedri. T. XVII. Anno quarto fundata est domus Domini in mense Zio, et in anno undecimo, mense Bul [ipse est mensis octavus], perfecta est domus in omni opere suo, et in universis utensilibus suis [ms. facit suis] edificavitque eam annis septem.

Cap. VII. — Domum autem suam edificavit Salomon tredecim annis, et ad perfectum usque perduxit. Adificavit quoque domum saltus Libani centum cubitorum longitudinis, et quinquaginta cubitorum latitudinis, et triginta cubitorum altitudinis, et quatuor deambulacra inter columnas cedrinās: ligna quippe cedrina excederat in columnas [h. super quatuor columnarum ordines, lignaque cedrina super columnas]. Et tabulatis cedrinis vestivit totam cameram, que quadraginta quinque columnis sustentabatur [ms. sustinebatur]. Unus autem [h. non habet] ordo habebat columnas quindecim contra se invicem positas, et e regione se respicientes, equali spatio inter columnas, et super columnas quadrangulata ligna in cunctis equalia. Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, et triginta cubitorum latitudinis, et alteram porticum in facie majoris porticus, et columnas, et epistylia super columnas. Porticum quoque solii, in qua tribunal est [h. in qua iudicabat] fecit et textit lignis cedrinis a pavimento usque ad summitatem. Et domuncula

¹ Plurimum numero habet Veronens. ms. « tenentes aperiebantur », scilicet « postes ».

² Regius codex ms. et canon Heb. veritatis, « fusili aere ». Marr. — Fermo cum Martianeae canone Veronens. ms., « fusilla aere ».

[h. domus], in qua sederetur [ms. sedetur] ad iudicandum [h. non habet], erat in media porticu [h. erat in atrio alio], simili opere. Domum quoque fecit filiae Pharaonis [quam uxorem duxerat Salomon] tali opere, quali et hanc porticum. Omnia lapidibus pretiosis, qui ad normam quamdam atque mensuram tam intrinsecus quam extrinsecus serati erant: a fundamento usque ad summitatem parietum, et extrinsecus [ms. intrinsecus] usque ad atrium majus. Fundamenta autem, de lapidibus pretiosis, lapidibus magnis decem sive octo cubitorum. Et desuper lapides pretiosi equalis mensuræ secti erant, similiterque de cedro [h. et cedri]. Et atrium majus rotundum, trium ordinum de lapidibus sectis, et unius ordinis de dolato [ms. dolata] cedro: nec non in atrio domus Domini interiori, et in porticu domus. Misit quoque rex Salomon, et tulit Hiram de Tyro, filium mulieris viduae de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ararium, et plenum sapientia et intelligentia, et doctrina ad faciendum omne opus ex aere. Qui cum venisset ad regem Salomonem, fecit omne opus ejus. Et finxit duas columnas aëreas, decem et octo cubitorum altitudinis columnam unam, et linea duodecim cubitorum ambiatam columnam utramque. Duo quoque capitella fecit, que ponerentur super capita columnarum, fusilia ex aere²: quinque cubitorum altitudinis capitellum unum, et quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum: et quasi in modum retis et catenarum sibi invicem miro opere³ contextarum. Utrumque capitellum columnarum fusile erat: septena versuum retiacula in capitello uno, et septena retiacula in capitello altero. Et perfecit columnas, et duos ordines per circuitum retiaculorum singulorum, ut tegerent capitella, que erant super summitatem malogranatorum: eodem modo fecit et capitello secundo. Capitella autem que erant super capita columnarum, quasi opere lili fabricata erant in porticu quatuor cubitorum. Et rursus alia capitella in summitate columnarum desuper juxta mensuram columnæ contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu capitelli secundi. Et statuit duas columnas in porticu templi: cum-

² Rectius legit Veronens. ms. « pro opere », in Hebræo enim tantum est כִּסְיָהוּ « opere »: quo item verbo et proxime usus est, ubi Latinus habet « in modum »: ut scias nihil hic mirum dici in Hebræo textu.

que statuisset columnam dexteram, vocavit eam nomine Jachin: similiter erexit columnam secundam⁴, et vocavit nomen ejus Booz. Et super capita columnarum opus in modum lili posuit: perfectumque est opus columnarum. Fecit quoque mare fusile decem cubitorum a labio usque ad labium, rotundum in circuitu: quinque cubitorum altitudo ejus, et reticula triginta cubitorum cingebat illud per circuitum. Et sculptura subter [ms. sculptura super] labium circumibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines sculpturarum striatarum⁵ erant fusiles. Et stabat super duodecim boves, e quibus tres aspiciabant aquilonem, et tres ad occidentem, et tres ad meridiem, et tres ad orientem, et mare super eos desuper erat: quorum posteriora universa intrinsecus latitabant. Grossitudo autem lateris [ms. lateris], trium unciarum erat: labiumque ejus, quasi labium calicis, et folium repandi lili: duo millia batos capiebat. Et fecit bases decem aëneas⁶, quatuor cubitorum, longitudinis bases singulas, et quatuor cubitorum latitudinis, et trium cubitorum altitudinis. Et ipsum opus basium, interrasile erat: et sculpturæ inter juncturas. Et inter coronulas et plectas, leones et boves et cherubim: et in juncturis similiter desuper: et subter leones et boves, quasi lora ex aere dependentia. Et quatuor rotæ per bases singulas, et axes ærei: et per quatuor partes quasi humeruli subter luterem fusiles, contra se invicem respectantes. Os quoque luteris intrinsecus erat in capitis summitate: et quod forinsecus apparebat, unius cubiti erat totum rotundum, pariterque habebat unum cubitum et dimidium: in angulis autem columnarum variæ celaturæ erant: et media intercolumnia, quadrata non rotunda. Quatuor quoque rotæ, que per quatuor angulos basis erant, coherebant [Vulg. addit sibi] subter basim una rota habebat altitudinis cubitum et semis. Tales autem rotæ erant, quales solent in curru [ms. carribus] fieri: et axes earum, et radii, et

canthi, et modioli, omnia fusilla. Nam et humeruli illi quatuor per singulos angulos basis unius ex ipsa basi fusiles et conjuncti erant. In summitate autem basis erat quedam rotunditas unius et [h. non habet] dimidii cubiti, ita fabricata, ut luter desuper potest imponi, habens celaturas suas et sculpturas varias ex semetipsa [ms. semetipso]. Sculpsit quoque in tabulatis illis que erant ex aere, et in angulis, cherubim, et leones, et palmas, quasi in similitudinem stantis hominis, ut non celata, sed apposita per circuitum viderentur. In hunc modum fecit decem bases, fusura una, et mensura, sculpturaque consimili. Fecit quoque decem luterem aëneas: quadraginta batos capiebat luter unus, et quatuor cubitorum; singulos quoque luterem per singulos, id est, decem bases, posuit. Et constituit decem bases quinque ad dexteram partem templi, et quinque ad sinistram: mare autem posuit ad dexteram partem templi [h. domus] contra orientem ad meridiem. Fecit ergo Hiram [h. Hirom] lictetes, et scutras, et hamulas, et perfecit omne opus regis Salomonis in templo [h. in domo] Domini. Columnas duas, et funiculos capitellorum [ms. capitulorum] super capitella columnarum duos: et retiacula duo, ut operirent duos funiculos, qui erant super capita columnarum [h. duos funiculos capitulorum]. Et malogranata quadraginta⁷ in duobus retiaculis: duos versus malogranatorum in retiaculis: singulis, ad operiendos funiculos capitellorum, qui erant super capita columnarum. Et bases decem, et luterem decem super bases. Et mare unum, et boves duodecim subter mare. Et lictetes, et scutras, et hamulas, omnia vasa [h. omnia hæc vasa], que fecit Salomon in domo Domini, de aurichalco erant. In campestri regione [h. non habet] Jordanis fudit ea rex in argillosa terra, inter Socchoth et Sarthan. Et posuit Salomon omnia vasa; propter multitudinem autem timiam non erat pondus aris. T. XIX. Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare au-

⁴ « Vocavit eam nomine Jachin, id est, firmitas... et vocavit nomen ejus Booz, id est, in robore ». Ita legitur intra textum ms. duo codices, Regius et Corb. num. 13, quod ob oculos lectoris ponere voluimus, ut exploratum habeat, multa hujusmodi scholia marginalia in contextum sacrum fuisse translata librorum aut emendatorum incogitantia et errore. Marr.

⁵ Idem ms. « historiarum », quod perinde est ac « striatarum »: solemne est enim in antiquis

libris addi bi aut y verbis, qui ab sit incipiunt: ac fallitur Luca Brugensis qui ab « histriatum » putat esse partem columnarum emuliam.

⁶ In ms. Veronens. « aëreas ». Idem paulo post « latitudinis » pro « altitudinis. » Hebræo textu refragante.

⁷ Iterum idem ms. « aëreas » pro « aëneas »: et quod pluris est, « cubitos » pro « batos. »

⁸ Mendose habet Veron. ms. « quadraginta ».

reum, et mensam, super quam ponerentur panes propositionis, auream et candelabra aurea¹, quinque ad dexteram, et quinque ad sinistram, contra oraculum, ex auro puro²: quasi lili flores, et lucernas desuper aureas: et forcipes aureos [h. non habet], et hydrias, et fuscinulas, et phialas, et mortariola, et thuribula, de auro purissimo: et cardines ostiorum domus interioris Sancti sanctorum, et ostiorum domus templi, ex auro erant. Et perfecit omne opus quod faciebat rex³ Salomon in domo Domini, et intulit quae sanctificaverat David pater suus, argentum et aurum, et vasa, reposuitque in thesauris domus Domini,

T. XX. Cap. VIII. — Tunc congregati sunt⁴ omnes majores natu Israel cum principibus tribuum, et duces familiarum filiorum Israel, ad regem Salomonem in Jerusalem [h. Tunc congregavit Salomon majores natu in Israel, omnes principes tribuum, duces familiarum filiorum Israel in Jerusalem, ut deferrerent: ut deferrerent arcam federis Domini, de civitate David, id est, de Sion. Convenitque ad regem Salomonem universus Israel in mense Ethaunim, in solemani die, ipse est mensis septimus. Veneruntque cuncti senes ex Israel, et tulerunt sacerdotes arcam, et portaverunt arcam Domini, et tabernaculum federis, et omnia vasa sanctuarii, quae erant in tabernaculo: et ferebant ea sacerdotes et levitae. Rex autem Salomon, et omnis multitudo Israel, quae convenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam federis Domini in locum suum, in oraculum templi [h. domus], in Sanctum sanctorum, subter alas cherubim, siquidem cherubim expandebant alas super locum arcae, et protegabant arcam: et immolabant oves et boves absque estimatione et numero, et intulerunt sacerdotes arcam et vectes ejus desuper. Cumque emine-

¹ Hebraeus non habet verbum illud « aurea »; propterea erasum est ab emendatore canonis, qui in eodem versiculo mutat etiam, « ex auro puro », cum « ex auro primo ». Sed purum et primum in metallis eundem sensum habent apud Hebraeos. MART.

² Idem ms. « primo » pro « puro », quod est in Martiani canone ab alia repositum est manu.

³ Cum Vulgatis, et Graeco tacet Veronens. ms. « rex ».

⁴ Hebr. « Congregavit Salomon », a quo Veronens. ms. hoc uno abludit, quod nomen Salomonis tacet.

rent vectes, et apparenter summitates eorum foris sanctuarium ante oraculum, non apparebant ultra extrinsecus, qui ei fuerunt ibi usque in praesentem diem. In arca autem non est⁵ aliud, nisi duae tabulae lapideae, quas posuerat in ca Moses in Horeb, quando pepigit foedus Dominus cum filiis Israel, cum egredierentur de terra Aegyptii. T. XXI. Factum est autem cum exissent sacerdotes de sanctuario, nebula [h. nubes] implevit domum Domini, et non poterant sacerdotes stare et ministrare propter nebulam [h. nubem], impleverat enim gloria Domini domum Domini. Tunc ait Salomon: Dominus dixit ut habitaret in nebula. Aedificans aedificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solum tuum in sempiternum. Convertitque rex faciem suam, et benedixit omni Ecclesiae Israel: omnis enim Ecclesia Israel stabat. Et ait Salomon: Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est ore suo ad David patrem meum, et in manibus ejus⁶ perfecit, dicens: A die qua eduxi populum meum Israel de Aegypto, non elegi civitatem de universis tribubus Israel, ut aedificaretur domus, et esset nomen meum ibi, sed elegi David ut esset super populum meum Israel. Voluitque David pater meus aedificare domum nomini Domini Dei Israel: et ait Dominus ad David patrem meum: Quod cogitasti in corde tuo aedificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans. Verumtamen tu non aedificabis mihi⁷ domum, sed filius tuus, qui egredietur de renibus tuis, ipse aedificabit domum nomini meo. Confirmavit Dominus sermonem suum, quem locutus est: stetitque pro David patre meo, et sedi super thronum Israel, sicut locutus est Dominus: et aedificavi domum nomini Domini Dei Israel. Et constitui ibi locum arcae, in qua foedus est Domini, quod percussit

⁵ Ita canon Hebr. verit. cum Colbertino Aniciensi codice, et Corbeiensi nostro num. 43, Regius et San Germanensis 3, legunt ut in nostra Vulgata, « non erat ». MART.

— Veronens. ms., « Choreb », proprius Hebraeo, חורב.

⁶ Non habet Veronens. ms. « Salomon », quod nomen neque in Hebraeo, neque in aliis plerisque libris hic sonat.

⁷ Canon emendatus, « et in manu sua ». MART.

⁸ Hic quoque juxta Hebraeorum archetypum tacet Veronens. ms. « mihi ».

cum patribus nostris, quando egressi sunt [h. quando eduxit eos] de terra Aegypti. Stetit autem Salomon ante altare Domini in conspectu [h. coram omni Ecclesia] Ecclesiae Israel, et expandit manus suas in caelum, et ait: Domine Deus Israel, non est similis tui, Deus in caelo desuper, et super terram deorsum: qui custodis pactum et misericordiam servis tuis, qui ambulat [Vulg. ambulabant] coram te in toto corde suo. Qui custodisti servo tuo David patri meo quae locutus es ei: ore locutus es, et manibus perfecisti [h. ore tuo locutus es, et manu fecisti]: sicut dies haec, ut haec dies probat. Nunc igitur, Domine Deus Israel, conserva famulo tuo David patri meo quae locutus es ei, dicens: Non auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israel: ita tamen si custodierint filii tui viam suam, ut ambulent coram me, sicut¹ ambulasti in conspectu meo. Et nunc, Domine Deus Israel, firmentur verba tua, quae locutus es servo tuo David patri meo. Ergone putandum est quod vere Deus habitat super terram? T. XXII. Si enim [h. Ecce caelum] caelum, caeli colorum, te capere non possunt, quanto magis domus haec, quam aedificavi? Sed respice ad orationem servi tui, et ad preces ejus, Domine Deus meus: audi hymnum et orationem, quam servus tuus orat coram te hodie: ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte et die: super domum, de qua dixisti: Erit nomen meum ibi: ut exaudias orationem [h. Super locum de quo dixisti: Erit nomen meum ibi ad audiendam orationem], quam orat ad te² servus tuus in loco isto. Ut exaudias deprecationem servi tui et populi tui Israel, quod nunquam oraverint in loco isto: et exaudies in loco habitaculi tui in caelo: et cum exaudieris, propitius erit. Si peccaverit homo in proximum suum, et habuerit aliquod juramentum, quo teneatur strictus; et venerit propter juramentum, coram altari tuo in domum tuam [h. hanc], tu exaudies in caelo: et facies, et judicabis servos tuos, condemnans impium, et reddens viam suam super caput ejus: justificansque justum, et retribuens ei secundum iustitiam suam. Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos [h. inimicum suum] [quia peccaturus est ti-

bi³] et agentes poenitentiam, et confitentes nomini tuo, venerint, et [h. non habet] oraverint, et deprecati te fuerint in domo hac: exaudi in caelo, et dimitte peccatum populi tui Israel, et reduces eos in terram, quam dedisti patribus eorum. Si clausum fuerit caelum, et non pluerit propter peccata eorum, et orantes in loco isto, poenitentiam egerint nomini tuo [h. et confitentes nomini tuo] et a peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam: exaudi eos in caelo, et dimitte peccata servorum tuorum, et populi tui Israel: et ostende eis⁴ viam bonam per quam ambulent, et da pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem. Famos si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut arugo, locusta, rubigo, et afflixerit eum inimicus ejus portas obsidens, omnibus [Vulg. omnia] plaga, universa infirmitas, cuncta devoratio, et imprecatio, quae acciderit omni homini de populo tuo Israel: si quis cognoverit plagam [h. cunctam orationem et deprecationem] quae fuerit omni homini de populo tuo Israel, cum cognoverint plagam] cordis sui, et expandit manus suas in domo hac: tu exaudies in caelo in loco habitacionis tuae, et propitiaberis, et facies ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris [ms. videns] cor [quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum], ut timeant te cunctis diebus, quibus vivunt super faciem terrae, quam dedisti patribus nostris. Insuper et alienigena, qui non est de populo tuo Israel, cum venerit de terra longinqua propter nomen tuum [audiet enim nomen tuum magnum, et manus tua fortis, et brachium tuum extentum, ubique] [h. non habet]: cum venerit ergo, et oraverit in loco hoc [h. in domo hac], tu exaudies in caelo in firmamento habitaculi tui, et facies omnia pro quibus invocaverit te alienigena: ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israel, et probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc, quam aedificavi. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos [h. inimicum suum], per viam, quocunque⁵ miseris eos, orabunt te contra viam civitatis, quam elegisti, et contra domum, quam aedi-

¹ Cum Vulgatis addit Veronens. ms. hic tu. Mox tacet « Domine », quod nomen Hebraeus textus addit.

² Rursum ad Hebraici exemplaris fidem vocalas « ad te » negligit Veronens. ms.

³ Pressius Hebraeo idem ms. plurimum numero habet, « quia peccaturi sunt ».

⁴ Rectius iterum ms. Veronens. in futuro « ostendes », cum Hebraeo חורב, « doceris ».

⁵ Idem ms. « per viam quacunquae ».

ficavi nomini tuo, et exaudies in celo [h.] orationem eorum, et precem eorum, et facies iudicium eorum. T. XXIII. Quod si peccaverint tibi (non est enim homo qui non peccet) et iratus tradideris eos inimicis suis, et captivi ducti fuerint in terram inimicorum [h. inimici] longe vel prope, et egerint poenitentiam in corde suo in loco captivitatis [h. in terra captivantium eos], et conversi deprecati te [ms. tacet te] fuerint in captivitate sua, dicentes: Peccavimus, inique egimus, imple gossimus; et reversi fuerint ad te in universo corde suo, et in tota anima sua in terra inimicorum suorum, ad quam captivi ducti sunt [Vulg. fuerint]: et oraverint te contra viam terrae suae, quam dedisti patribus eorum, et civitatis, quam elegisti, et templi [h. domus] quod edificavi nomini tuo: exaudies in corde suo in firmamento solii tui, orationes eorum, et preces eorum [ms. tacet eorum], et facies iudicium eorum: et propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi, et omnibus iniquitatibus eorum, quibus praevaricati sunt in te: et dabis misericordiam coram eis qui eos captivos habuerint, ut miscerantur eis. Populus enim tuus est, et hereditas tua, quos eduxisti de terra Aegypti [h. de Aegypto], de medio [ms. domo] fornacis ferreae. Ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui, et populi tui [ms. tacet tui] Israel, et exaudias eos in universis pro quibus invocaverint te. Tu enim separasti eos tibi in hereditatem de universis populis terrae, sicut locutus es per Mosem servum tuum [h. per manum Moysi servi tui], quando eduxisti patres nostros de Aegypto, Domine Deus. T. XXIV. Factum est autem, cum complexset Salomon orans Dominum omnem orationem et deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini: utrumque enim genu in terram fixerat, et manus expanderat ad caelum. Stetit ergo, et benedixit omni Ecclesiae Israel voce magna, dicens: Benedictus Dominus, qui dedit requiem populo Israel, iuxta omnia quae locutus est: non cecidit ne unus quidem sermo, ex omnibus bonis quae locutus est per Mosem servum suum [h. per manum Moysi servi sui]. Sit Dominus Deus noster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, neque proficiens. Sed inclinat corda nostra ad se, ut ambulemus in universis viis ejus, et custodiamus mandata ejus, et caeremonias ejus [ms. tacet ejus], et iudicia quaecumque mandavit patribus nostris. Et sint

sermone mei isti, quibus deprecatus sum coram Domino, appropinquantibus Domino Deo nostro die ac nocte, ut faciat iudicium [Vulg. addit cum] servo suo, et populo suo [ms. tacet suo] Israel per singulos dies: et sciant omnes populi terrae, quia Dominus ipse est Deus, et non est ultra absque eo. Sit quoque cor nostrum perfectum cum Domino Deo nostro, ut ambulemus in decretis ejus, et custodiamus [h. Sit quoque cor vestrum perfectum cum Domino Deo nostro, ad ambulandum in decretis ejus, et custodiendum] mandata ejus, sicut et hodie. Igitur rex omnis Israel cum eo immolabant victimas coram Domino. Mactavitque Salomon hostias pacificas, quas immolavit Domino, boum viginti duo millia: ovium centum viginti millia: et dedicaverunt templum [h. domum] Domini rex et filii Israel. T. XXV. In die illa sanctificavit rex medium atri, quod erat ante domum Domini: fecit quippe ibi holocaustum, et sacrificium, et adipem pacificorum: quoniam altare aereum, quod erat coram Domino, minus erat, et capere non poterat holocaustum [ms. holocausta], et sacrificium, et adipem pacificorum. Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, et omnis Israel cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad rivam Aegypti, coram Domino Deo nostro, septem diebus, et septem diebus, id est, quatuordecim diebus. T. XXXVI. Et [ms. tacet Et] in die octava dimisit populum: qui benedictos regi, profecti sunt in tabernacula sua letantes, et alacri corde super omnibus bonis quae fecerat Dominus David servo suo et Israel populo suo.

Cap. IX. — Factum est autem cum perfecisset Salomon aedificium domus Domini, et aedificium regis [h. et domum regis], et omne quod optaverat et voluerat facere, apparuit Dominus ei secundo, sicut apparuerat ei in Gabaon. Dixitque Dominus ad eum: Exaudivi orationem tuam et deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: sanctificavi domum hanc, quam aedificasti, ut ponerem nomen meum ibi sempiternum, et erunt oculi mei et cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoque si ambulaveris coram me, sicut ambulavit pater tuus, in simplicitate cordis, et in aequitate, et feceris omnia quae precepi tibi, et legitima mea et iudicia mea servaveris, ponam [h. firmabo] thronum regni tui super Israel in sempiternum, sicut locutus sum David patri tuo,

† Ms. Veronens. « vererat », quem puto exscriptoris lapsus: est enim in Hebraeo דָּרַךְ.

dicens: Non auferetur vir de genere tuo de solo Israel. Si autem aversione aversi fueritis vos et filii vestri, non sequentes me, nec custodientes mandata mea, et caeremonias [Vulg. addit meas] quas proposui vobis, sed [ms. si] abieritis, et colueritis deos alienos, et adoraveritis eos, auferam Israel de superficie terrae, quam dedi eis: et templum [h. domum], quod sanctificavi nomini meo, projiciam a conspectu meo. T. XXXVII. Eritque Israel in proverbium et in fabulam cunctis populis. Et domus haec erit in exemplum: omnis qui transierit per eam, stupebit, et sibilabit, et dicit: Quare fecit Dominus sic terra huic, et domui huic? Et respondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deum suum, qui eduxit patres eorum de terra Aegypti, et secuti sunt deos alienos, et adoraverunt eos, et coluerunt [Vulg. addit eos]: ideoque induxit Dominus super eos omne malum hoc. Expletis autem annis viginti postquam aedificaverat Salomon duas domos, id est, domum Domini, et domum regis [Hiram rege Tyri praebente Salomoni ligna cedrina et abiegna, et aurum iuxta omne quod opus habuerat], tunc dedit rex 1. Salomon Hiram viginti oppida in terra Galilaea. Egressusque est Hiram de Tyro, ut videret oppida quae dederat ei Salomon, et non placuerunt ei, et ait: Haecine sunt civitates, quas dedisti mihi, frater [h. frater meus]? Et appellavit eas terram Chabul, usque in diem hanc. Misit quoque Hiram ad regem Salomonem 2 centum viginti talenta auri. Haec est summa expensarum, quam obtulit rex Salomon ad aedificandam domum Domini et domum suam, et Mello, et murum Jerusalem, et Eser 3, et Maggedo, et Gazer. Pharae rex Aegypti ascendit, et cepit Gazer, succenditque eam igni: et Chana-

neum, qui habitabat in civitate, et interfecit, et dedit eam in dotam filiae suae uxori Salomonis. Aedificavit ergo Salomon Gazer, et Beth-Oron inferiorem, et Baalath, et Palmiram 4 [h. Tadmor] in terra solitudinis. Et omnes vios, qui ad se pertinebant, et erant absque muro, munivit 5 [h. non habet], et civitates curruum et civitates equitum, et quodcumque ei placuit ut aedificaret in Jerusalem, et in Libano, et in omni terra potestatis suae. T. XXVIII. Universum populum, qui remanserat de Amorrhais, et Hethais, et Pherezis, et Evais, et Jebusais, qui non sunt de filiis Israel: horum filios, qui remanserant in terra, quos scilicet non poterant filii Israel exterminare, fecit tributarios Salomon, usque in diem hanc. De filiis autem Israel non constituit Salomon servire quemquam, sed erant bellatores viri, et ministri ejus, et principes, et duces, et praefecti curruum et equorum [h. equitum]. Erant autem principes super omnia opera Salomonis prepositi quingenti quinquaginta, qui habebant subiectum populum, et status operibus imperabant. Filia autem Pharaonis ascendit de civitate David in domum suam, quam aedificaverat ei [Vulg. addit Salomon]: tunc aedificavit Mello. Offerbat quoque rex 6 Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta, et pacificas victimas, super altare quod aedificaverat Domino, et adolebat thymiana coram Domino: perfectumque est templum [h. perfectaque est domus]. T. XXIX. Classem quoque fecit rex Salomon in Asion-Gaber, quae est iuxta Ailam [h. Elloth] in litore maris Rubri, in terra Idumaea. Misitque Hiram in classe illa servos suos viros [ms. tacet viros] nauticos et gnaros maris, cum servis Salomonis. Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum qua-

1 Cum Vulgatis tacet Veronens., ms. « rex », quod est tamen in Hebraico exemplari atque aliis.

2 Hic vero rectius cum Hebraeo nomen « Salomonis » idem ms. omittit.

3 Hoc modo legunt mss. veteres: ita quoque habebatur in canone Hebraice veritatis ante emendationem ejus. Nunc in eo scriptum reperitur « Asor » iuxta punctationem Hebraei contextus; non tamen secundum sonum hodiernum litterarum ט, quae duplicem habet aspirationem, et vocatur « Itheth, » aut « Cheth, unde » דָּרַךְ, « Hator », sive « Chasor ». MARR.

4 Excidit e medio hujus vocis littera, « Daleth »: si tamen fidem adhibeamus exemplaribus Massorotharum hodiernis, ubi spatium, quod occupa-

ret Daleth littera, in editis vacuum relinquitur, cum nota marginali « Ceri », ut doceat legendum esse, דָּרַדְר, « Thadmor ». Manuscripti libri vastati quotquot inspeximus, legunt intra textum, דָּרַדְר, « Thamor »: sed « Ceri » ad marginem exhibent Regius et Oratorianus supra laudati. Pellissonaeus noster nihil habet praeter puram lectionem דָּרַדְר, « Thamor ». Ita scriptum erat in Hebraeo exemplari Sancti Hieronymi, quod manifestissime probat verbum « Palmiram » in sacro contextu: « Thamar » enim « Palmiram » sive « Palmam » significat. Ad scholasticis canonis legerat in Hebraeorum codicibus דָּרַדְר, « Thadmor », vel « Tadmor » juxta annotationem ejusdem appositam in margine. MARR.

5 Cum Hebraeo tacet Veronens., ms. « rex ».